

Ботвінко О. М.,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ПРАГМАТИЧНІ МОДИФІКАЦІЇ ВИСЛОВЛЕНЬ ПРЕЗИРСТВА В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто прагматичні модифікації висловлень презирства в англomовному діалогічному дискурсі. Проаналізовано прагматичні особливості висловлень презирства, виокремлено типи мовленнєвих актів презирства.

Ключові слова: мовленнєвий акт, висловлення презирства, іллокутивна ціль.

В статье рассматриваются прагматические модификации высказываний презрения в англоязычном диалогическом дискурсе. Проанализированы прагматические особенности высказываний презрения, выделены типы речевых актов презрения.

Ключевые слова: речевой акт, высказывание презрения, иллокутивная цель.

The article deals with pragmatic modifications of utterances of contempt in the English dialogical discourse. Pragmatic peculiarities of utterances of contempt have been analyzed. The main types of speech acts of contempt have been singled out.

Key words: speech act, utterance of contempt, illocutionary aim.

Проблематиці та класифікації мовленнєвих актів (надалі – МА) присвячена велика кількість досліджень [4; 6; 7; 8]. Різні таксономії підтверджують, що одні й ті ж МА по-різному інтерпретувались у різних школах і напрямках. Однак дотепер не було здійснено комплексного дослідження висловлень презирства, що й зумовлює актуальність статті.

Об'єктом дослідження є висловлення презирства. Мета статті – розглянути й проаналізувати прагматичні модифікації висловлень презирства в англomовному діалогічному дискурсі.

Для нашого дослідження ми вважаємо доцільним використати класифікацію І. С. Шевченко [5, с. 50], в основі якої лежать ідеї Г. Г. Почепцова та Дж. Серля. Згідно з цією класифікацією нами виділено такі типи МА презирства (надалі – МАП):

• констативи

Прагматичний смисл МА презирства-констативу полягає в тому, щоб констатувати зневажливе ставлення мовця до стану справ, який репрезентується пропозиційним змістом висловлення, наприклад:

I know him; I despise him (7, с. 11).

У наведеному прикладі мовець відверто інформує про своє презирливе ставлення до вбивці сестри. МАП-констативи описують, а не виражають емоційний стан презирства.

• квеситиви

Квеситив – це питальне речення в його традиційному розумінні. Наприклад:

"Did you do a background check on them?" Roper asked, not hiding his disdain.

Dane deserved the dig. "Genevieve did." (2, с. 247).

Значна частина МАП-квеситивів є риторичними запитаннями, які мають лише формальні ознаки запитань і їх задають не для отримання інформації, а з метою передачі її в особливо експресивній формі. Будучи показниками емоційності мовлення, риторичні запитання відіграють велику роль у мовленнєвому спілкуванні. Основою риторичних запитань є те, що вони виникають як мовленнєва реакція протесту. Наприклад:

Ancient myrtle grew thick at the back of the property. Though dusk was fading fast, through the foliage I could see what looked like a vast, sweeping lawn.

"Well, ain't that sweet. Evans lives at the ass end of Charlotte Country Club".

Slidell's voice dripped scorn. For golf? For being on the wrong side of the course? For those rich enough to belong to the club?

I said nothing (8, с. 342).

У цьому прикладі запитання *Forgolf? For being on the wrong side of the course? For those rich enough to belong to the club?* не вимагають безпосередньої відповіді, ними послуговується мовець для вираження презирства по відношенню до багатих людей.

• директиви

МА з директивною іллокутивною ціллю належать до спонукальних МА, які характеризуються облігаторністю виконання дій, пріоритетністю позиції мовця. МАП-директиви поділяються на МАП-ін'юнктиви (спонукання-наказ) та МАП-реквестиви (спонукання-прохання). Розглянемо приклад МАП-ін'юнктива:

"As I was saying, Mitch, we are very troubled by this contact with the FBI. If you talk to them, they will get bolder, then who knows what the fools will try. It's imperative that you not speak to them, ever again. Understand?" (5, с. 219).

У наведеному прикладі адресант (охоронець фірми), виявляючи авторитарність, категорично наказує адресату (працівнику) більше не розмовляти з представниками ФБР. Підтвердженням категоричності і зневажливого ставлення до комунікативного партнера є використання мовцем еліптичного запитання *Understand?*. Категоричність підсилена завдяки використанню лексеми із значенням облігаторності (*imperative*) та вульгаризму (*fools*).

Розглянемо приклад МАП-реквестива:

'Come on, Lil, sort this boy out, will you?' His voice was deliberately scornful /.../ (3, с. 486).

У цьому прикладі адресант зневажливо просить адресата "розібратись" з хлопцем. Дія, позначена дієсловом-присудком у реквестивному реченні, не є обов'язковою для виконання адресатом.

• експресиви

Експресиви широко використовуються для вираження оцінних висловлень [2, с. 165] і презирства зокрема, оскільки презирство – висловлення негативної оцінки і, крім того, це емоційна реакція. МАП-експресиви характеризуються використанням пейоративів, емотивних структур-кліше та емоційно-оцінної лексики. Наприклад:

Patrick poured them both drinks but his anger and his obvious disdain were more than evident.

'His dealer, another fucking skaghead, any number of people could have ironed him out for any number of reasons and you know it. He was on the brown and you can't fucking trust anyone on that; they would sell out their own granny for a two-quid wrap /.../' (3, с. 344)

У вищенаведеному МАП-експресиві особлива виразність та максимальна інтенсивність вираження емоційного стану презирства досягається завдяки вживанню мовцем інвективної лексики (*fucking, skaghead*). Аналізовані МАП передають емоційний стан адресанта через залучення різних експресивних мовних засобів.

• **комісиви**

У комісивах мовець бере на себе зобов'язання виконати певні дії в майбутньому або дотримуватися певної лінії поведінки. МА-комісиви поділяються на: МА-менасиви (погроза) та МА-промісиви (обіцянка, пропозиція). Проведений аналіз ілюстративного матеріалу дозволив нам викоремити лише **МАП-менасиви**. Ці МА використовуються адресантом, коли він хоче не лише виразити презирство, але й здійснити на адресата сильний психологічний вплив. Наприклад:

"You little bastard. You'll be sorry you ran from me. I'll fray you good when I catch you" (9, с. 133).

У наведеному прикладі мовець погрожує фізичною розправою адресату, до якого він зневажливо звертається (*You little bastard*).

• **метакомунікативи**

Мовленнєва комунікація являє собою двоплановий процес: комунікативний, пов'язаний зі змістовою стороною спілкування, і метакомунікативний, пов'язаний з організацією й регулюванням за допомогою мовних засобів процесу мовленнєвої комунікації, з організацією соціальної взаємодії. У метакомунікативному аспекті процес мовленнєвої комунікації дістає трифазний розвиток, включаючи встановлення мовленнєвого контакту, його підтримання й розмикання [3, с. 6].

З-поміж метакомунікативів нами виявлені **МАП встановлення і розірвання мовленнєвого контакту**. Наприклад:

When Nathan and Mr. York had safely escorted the man out of the house, Eden turned to Mrs. York for help as to what to do next. Mrs. York greeted her with contempt. "Never have I seen a more impudent action or person in all my days! What can you be thinking of? You have no authority whatsoever. What'll His Lordship say? Who gave you the right to order people about? Now who's going to clean the chimney? His Lordship asked especially that it be done. He's to have an assembly." (1, с. 34).

Як бачимо, МАП встановлення мовленнєвого контакту ініціюється комунікантом з вищим статусом і свідчить про його налаштованість на конфлікт. Цей МА створює негативний емоційний фон подальшої мовленнєвої взаємодії.

МАП розірвання мовленнєвого контакту використовуються мовцем, коли він, висловивши презирство, не має наміру продовжувати розмову. Наприклад:

"I'm not cornered," she said cuttingly. "You'll never corner me, Rhett Butler, or frighten me. You are no thing but drunken beast who's been with bad women so long that you can't understand Ashley or me. You've lived in dirt too long to know anything else. You are jealous of something you can't understand. Good night" (6, с. 951).

У наведеному прикладі мовець висловлює своє зневажливе ставлення до співрозмовника (*You are nothing but drunken beast who's been with bad women so long that you can't understand Ashley or me. You've lived in dirt too long to know anything else. You are jealous of something you can't understand*) і, не бажаючи продовжувати розмову, різко перериває її і прощається (*Good night*).

• **перформативи**

Прагматичний (комунікативний) смисл подібних висловлень рівний самому почуттю, емоції, волевиявленню тощо, тобто є прямим виявом суб'єктивного стану, а не його описом [1, с. 134]. МАП-перформативи слугують прямим вираженням емоційного стану презирства. Наприклад:

"I'm here because you're blackmailing me. I despise you, okay" (4, с. 116).

Зі сказаного випливає, що висловлення презирства не можна об'єднати в один прагматичний клас, тому що в реальній комунікації вони можуть мати цілі, властиві різним класам іллокутивних актів: констативам, квеситивам, директивам, експресивам, комісивам, метакомунікативам та перформативам. Оскільки різні ситуації, в яких вживаються висловлення презирства, то, відповідно, різні й іллокутивні цілі мовця.

Подальша перспектива дослідження полягає в аналізі дискурсивних особливостей висловлень презирства.

Література:

1. Бацевич Ф. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія / Ф. Бацевич. – Львів: ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М.: Наука, 1985. – 228 с.
3. Почепцов Г. Г. Конструктивный анализ структуры предложения / Г. Г. Почепцов. – К.: Вища школа, 1971. – 191 с.
4. Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М.: Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 170-194.
5. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16–20 вв. : монография / И. С. Шевченко – Харьков : Константа, 1998. – 168 с.
6. Leech G. N. Principles of Pragmatics / G. N. Leech. – London : Longman Group Ltd., 1983. – 250 p.
7. Watzlawick P. Pragmatics of Human Communication : A Study of Interactional Patterns, Pathologies and Paradoxes / P. Watzlawick. – N. Y. : Norton, 1967. – 296 p.
8. Wierzbicka A. Different Cultures, Different Languages, Different Speech Acts / A. Wierzbicka // Journal of Pragmatics. – 1985. – № 9. – P. 145-178.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Bach E. L. Gentle journey / E. L. Bach. – Denver, Colo. : Outskirts Press, Inc., 2006. – 248 p.
2. Claire R. St. Tropical Getaway / R. St. Claire. – N. Y. : Pocket Star Books, 2003. – 400 p.
3. Cole M. Close / M. Cole. – L. : Headline Publishing Group, 2007. – 663 p.
4. Grisham J. The Associate / J. Grisham. – L.: Century, 2009. – 373 p.
5. Grisham J. The Firm / J. Grisham. – L.: Arrow Books Ltd., 1993. – 420 p.
6. Mitchell M. Gone with the Wind / M. Mitchell. – N. Y. : Avon Books, 1973. – 1024 p.
7. Patterson J. Witch and Wizard / J. Patterson, G. Charbonnet. – L. : Young Arrow, 2010. – 307 p.
8. Reichs K. Devil bones / K. Reichs. – L. : Arrow Books, 2009. – 370 p.
9. Whitehead D. P. Into the Light / D. P. Whitehead. – Denver, Colo. : Outskirts Press, Inc., 2006. – 476 p.